

Міністерство освіти і науки подало на громадське обговорення «Проект нового переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої та фахової передвищої освіти» <https://mon.gov.ua/ua/news/proyekt-novogo-pereliku-galuzej-znan-i-specialnostej-za-yakimi-zdijsnyuyetsya-pidgotovka-zdobuvachiv-vishoyi-ta-fahovoyi-peredvishoyi-osviti>. Як зазначається у преамбулі «Перелік структурно і кількісно наближено до переліку галузей Міжнародної стандартної класифікації освіти та є черговим кроком до переходу на єдині статистичні стандарти та системи класифікації для гармонізації і забезпечення порівнянності державної статистики із такими міжнародними стандартами та рекомендаціями, як міжнародні стандартні системи класифікації ООН.»

Проте, викликає подив те, що вже була Постанова Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 р. № 266 (з подальшими змінами і доповненнями), в якій приблизно те ж саме говорилося про наближення до міжнародних стандартів. Якщо ж ініціювати ще одну постанову КМУ з новим Переліком галузей знань і спеціальностей, то логічно остаточно перейти до Міжнародної стандартної класифікації освіти (МСКО). Інакше виглядає так, що МОН цікавить не результат, а сам процес. З запропонованого Переліку зрозуміло, що це робиться для того, щоб надати перевагу певним спеціальностям. І перелік таких пріоритетних (для МОН) спеціальностей чітко проглядається – це переважно спеціальності в галузях соціальних наук. Справді, дивимося на соціальну науку з галузі знань «Освіта». Тут МСКО пропонує 4 спеціальності, а в Україні чомусь потрібно аж 6. Наприклад, код МСКО 0114 об'єднує спеціальності «середня освіта» і «спеціальна освіта» в одну, але в нас це дві різні.

Йдемо далі. Код МСКО 0312 об'єднує спеціальності «політологія» і «міжнародні відносини» в одну, але в нас це дві різні; код МСКО 0314 об'єднує спеціальності «соціологія» і «культурологія» в одну, але в нас це дві різні; код МСКО 0413 об'єднує спеціальності «менеджмент та підприємництво» і «публічне управління та адміністрування» в одну, але в нас це дві різні. Також нема гармонізації і в деяких гуманітарних науках. Зокрема, код МСКО 0215 об'єднує спеціальності «музичне мистецтво» та «перформативне мистецтво» (до речі, чому не «виконавське мистецтво» ?); також код МСКО 0221 об'єднує спеціальності «релігієзнавство» і «богослов'я». А у Переліку у цих науках пропонується аж 4 спеціальності замість 2.

Очевидно, що ті, хто лобював ці відмінності з МСКО, наведуть аргументи про особливості української освіти. Але виглядає так, що головний аргумент є очевидним – у багатьох галузях соціальних наук, зокрема наведених вище, в Україні випродуковано величезну кількість докторів та кандидатів

(докторів філософії) наук. Це сталося через низьку вимогливість експертного середовища в цих науках, зокрема, через процвітання корупції та плагіату, про що багато разів писалося в пресі. І ось тепер цій спільноті потрібно мати щонайбільшу диференціацію саме в цих галузях аби мати аргументи на збереження надмірної кількості відповідних кафедр, факультетів, інститутів у ЗВО і навіть цілих національних галузевих академій. Наприклад, в жодній країні ЄС нема аналогу Національної академії педагогічних наук, яка чомусь досі існує в Україні.

Тепер переходимо до природничих наук, в яких при формуванні Переліку застосовано протилежний підхід. Зокрема, замість трьох спеціальностей з кодами МСКО 0511, 0512 та 0522 Переліком пропонується лише одна спеціальність «біологія та біохімія». Всі інші спеціальності тут строго у відповідності з переліком МСКО. Але ж якщо зроблено винятки з метою створити більше спеціальностей в інших галузях наук, то аргументів для такого ж підходу в природничих науках явно більше. Наприклад, спеціальність «прикладна математика» має набагато більше підстав існувати як окрема, ніж низка наведених вище з галузей соціальних наук. Зокрема, для математичного моделювання при розробці нових зразків зброї, боєприпасів, наслідків техногенних катастроф та епідемій потрібні саме фахівці з цієї спеціальності, а не чисті математики. Ліквідація спеціальності «прикладна математика» у час повномасштабної війни за виживання нашої країни виглядає, м'яко кажучи, недалекоглядним рішенням. Аналогічні аргументи можна навести і з приводу ліквідації у спеціальності «прикладна фізика та наноматеріали».

Вважаємо, що такий підхід до формування Переліку є неправильний. Якщо на найвищому рівні керівництва країни прийнято рішення про максимально швидкий вступ України до ЄС, то логічно аби Перелік був максимально адаптований до МСКО і єдиним винятком могли би бути спеціальності прямо пов'язані з обороною та безпекою країни. Всі інші спеціальності мали би просто збігатися з переліком МСКО. Іншим логічним кроком могло би бути відкликання Міністерством освіти і науки цього Переліку з метою повернення до його розгляду після завершення війни з російськими агресорами.

Голова ГО ІПММФ
доктор фіз.- мат. наук, професор

Р.М. Черніга